

Təhminə İsmayılova
AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
tahmina-ismayilova@mail.ru

Səməd Vurğunun bədii yaradıcılığında dil məsələləri

Açar sözlər: sənətkar, bədii yaradıcılıq, söz ustaları, klassik ədəbiyyat, şair, ana dili məsələləri.

Ключевые слова: художник, художественная работа, мастера слов, классическая литература, поэт, проблема родного языка

Key words: artist, artistic work, word masters, classical literature, poet, mother tongue issue

*Demə Səməd Vurğun gəldi – gedərdi,
Unutmaz bu oba, bu mahal
məni.*

Səməd Vurğun son dərəcə geniş və zəngin yaradıcılığa malik bir sənətkardır. Onun bədii yaradıcılığı ilə yaxından tanış olduqda şairin hər misrasında, beytində böyük mənalı gizləndiyinin şahidi oluruq. Böyük fəlsəfi ümumiləşdirmələr, ictimai - siyasi problemlər, ədəbi - tənqidi fikirlər, real həyatın ən sadə və mürəkkəb məsələləri... və s. şairin yaradıcılığında öz bədii həllini tapa bilmişdir.

Dil məsələləri də S. Vurğunun estetik, ədəbi - tənqidi görüşlərinin əsasını, özəyini təşkil edir. Klassik ədəbiyyatımızın ənənələrinə sadıq qalan şairin bədii əsərlərində “söz”, “sözün qüdrəti” nə dair parlaq fikirlər diqqəti daha artıq cəlb edir.

“Ölməz könül, ölməz əsər,
Nizamilər, Füzulilər!
Əlin qələm, sinən dəftər
De gəlsin hər nəyin vardır,

Deyilən söz yadigar” (6, s. 222) – deyən şair mənalı və yerində işlənmiş sözü ən qiymətli yadigar hesab edir. Elə əsl sənətkarın da hər sözü, şeiri zaman keçdikcə unudulmamalı, dünya durduqca o da insanların qəlbində yaşamalı, “vətən mülkündə əbədiləşməlidir”. Şair bu estetik tələbləri, ilk öncə, öz qarşısına qoyur:

“Yaz ey Vurğun ki, hər şeirin, sözün bir yadigar olsun!
Mən olsəm də, Vətən eşqim vətən mülkündə var olsun!” (6, s. 179).
“Əzəldən belədir sözün hünəri:

O daşa dil verir, torpağa qanad...

Onunla ucalır xəyal şəhəri,

Önündə diz çökür bütün kainat” (7, s. 99)

Öz müasirlərinin qarşısında yüksək tələblər qoyan sənətkar həm də onlara klassiklərimizdən - Nizami, Füzuli, Vaqif kimi dahi söz ustadlarından dərs almağı, öyrənməyi tövsiyə edir. Şairin fikrincə, cahanda ən böyük söz sənətkarıdır. Odur ki, sənətkar sözü daha qüdrətli, daha tutarlı olmalıdır:

“De kimdir yaradan ən böyük sözü? -

Bizim dünyamızda sənətkar odur!” (7, s.299).

Şairin fikrincə, M.P.Vaqif belə sənətkarlardandır.

“Yox! Yox... hüsn - kəlam Vaqifdə vardır,

Hər sözü ölməyən bir yadıgardır”.

Şair öz məqamında, yerində söylənilən sözü yüksək qiymətləndirir. İkinci dünya müharibəsi illərində yazdığı bir şeirdə göstərir ki, indi çiçək fəslə deyil, havada barıt qoxusu vardır. Belə havada şair qəlbi nazlanmamalı, o hər sözü ilə sovet əsgərini qəhrəmanlıq göstərməyə ruhlandırmalıdır. Şair yazırdı:

“Əfsanələr vaxtı deyil... hər sözün öz məqamı var,

Bəzən bizi uzaqlara aparmasın səyyar xəyal...

İnsan oğlu öz günüylə, öz dövrüylə şöhrət tapar,

Şair könlüm! Sən özün də bu sözlərdən bir ibrət al”.

Şair Vətənin qanlı – qadalı günlərində döyüşlərdə iştirak etmədiyinə təəssüflənirsə də, sözün böyük qüdrətinə arxalanan şairin bu təəssüfləri tez də yox olur, çünki “şerin gülləsi”, “sözün nəfəsi” daha ağırdır, daha təsirlidir. “Cəbhədə”, “Fitnə”, “Sənəm qarının pıçıltıları”, “Komsomol” poemasının “Novruz bayramında” hissəsi daha maraqlıdır. Şair “Komsomol” poemasında təsvir edir ki, Humay neçə vaxtdır ki, Cəlalədan xəbərsizdir. İndi Novruz bayramıdır. O, bir xoş xəbər eşitmək üçün qonşu qapısını pusmağa gedir. Bu hadisəni şair belə təsvir edir:

“Qayda belədir ki, birinci kərə

Xeyir söz eşitsə şad olacaqdır.

Yaman söz eşitsə, yenə qəmlərə

Qərqləndi içində qovrulacaqdır”.

Humayın eşitdiyi ilk söz “toyunu görək” olur. Bu xeyirxah, gözəl sözün Humaya təsirini şair aşağıdakı kimi təsvir edir:

“Elə bil dünyaya gələndən bəri,

O, nə dərd görmüşdür, nə də ki bir qəm.

Elə bir günəşdir o gözəl pəri,

Onun gülüşündən yaranır aləm”.

Əsərin sonrakı hissəsində göstərilir ki, “ölüm” sözünü eşidən Humayın vəziyyəti dəyişir, bu xəbər bir ildırım sürətilə onun başında gurultu qoparır, dizləri əsir, qara üşütmələr bu məsum qızın canını kəsir.

“Sözün hökmü meydan sürər uzaqvuran mərmilər tək” - deyən S. Vurğun sözün qüdrətinə hədsiz inam bəsləyərək bildirir ki, söz “daşa dil”, “torpağa qanad” verən bir incidir. Hikmət xəzinəsinin bu sakini önündə bütün kainat belə diz çökür. “Bir sənət, bir də söz ucuzlaşmasın!” devizini yaradıcılıq idealına çevirən şair “Bakının dastanı” kimi qiymətli poemasında bu xüsusda deyir:

“Yox! Yox! Bu təəssüf nəyə gərəkdir?

Daha mənzillidir şeirin gülləsi:

Bütün sərhədləri o keçəcəkdir

Toplardan ağırdır sözün nəfəsi”.

Ümumiyyətlə, şair lirik şeirlərində, poemalarında, dramlarında söz və sözün qüdrəti haqqında yeri gəldikcə qiymətli fikirlər söyləyir, sözü məclislərin yaraşığı, dünyada ömürlük yaşayacaq zinət hesab edir, insanı yaşadacaq amil kimi tərənnüm edir:

“Ya mənalı bir söz, məsum bir baxış,

Yerdə olmasaydı insan sönərdi,

Gözəl xəyallar da heçə dönərdi”(7, s. 47).

Böyük şair məhz bunun nəticəsidir ki, sözə münasibət baxımından qələm yoldaşlarından, gənc şair və yazıçılardan yüksək sənətkarlıq tələb edir. Hər mənalı sözün üstündə bir şam kimi yanmağı, gecə - gündüz fikirləşməyi, düşünərək danışmağı, sözü yerindəcə işlətməyi, bacardıqca dilin lüğət tərkibini zənginləşdirməyi sənətkar üçün başlıca məziyyət sayır. Şair bildirir ki, hər kəsin öz sözü, öz nitqi olmalıdır. Alimlərin, böyük sənətkarların, dahilərin sözünü əzbərləmək, yerli - yersiz misallar çəkmək nəinki sənət adamı üçün, hətta ən adi mədəni, ziyalı şəxs üçün qəbahətdir:

“Başqasının sözlərilə bəzənsən də doyunca

Müqəddəsdir hər insanın öz nəfəsi, öz səsi”.

Öz ruhu etibarını ilə şairin satiralarından olan “Karyerist” bu baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. “Çil toyuğun tək yumurtası” satirasında deyilir:

“Qoy yeri gəlmişkən söyləyim sizə,

Sözüm toxunmasın şairlərimizə.

Ancaq düşündürür məni hər zaman

Yazılmış bir şeir, bir yeni dastan.

Bəzən qoyulmayı hər söz yerinə,
Şeirimiz oxşayır biri – birinə”.

Şairi hər zaman düşündürən bu məsələyə özü də çox ciddi yanaşır,
hər sözün mənasına can yandırır, alın təri axıdır:

“Ürək qoyub, can yandırır hər bir sözün mənasına,
Deyirəm ki, salam verim şeir – sənət dünyasına”.

Sözə müqəddəs bir əhəmiyyət kimi baxan şair bəzən hər sözün üstündə
uzun zaman fikrə gedir. Bir əsər yazarkən özünün dediyi kimi:

“Yazdıqca “Muğan”ın hər nəğməsini,
Gecələr şam kimi mən də yanırım...

Duyduqca çöllərin xoş nəfəsini,
Vaxtından tez yatıb, tez oyanmışam.

Mən indi hər sözün üstündə bəzən
Saatlar uzununu fikrə gedirəm”.

Şairin bədii yaradıcılığında bir fakt da özünü tez- tez büruzə verir -
söz həqiqətə əsaslanmalıdır. Uydurma sözün ömrü uzun olmur və o,
sahibinə ləkə gətirir, belə sözlərin kəsəri də az olur. Lakin doğru söz “iti
bir bıçaqdır”. Ömürlük, dahiyanə söylənilən bir söz insanın adını
əbədiləşdirir. Şair özünü belə sözlərin aşiqi adlandırır:

“Ömürlük sözlərə aşiqəm düzü,
Onsuz da insanın ömrü az olur”.

Şair göstərir ki, insanı davranışı ilə bərabər nitqi, danışığı ilə də
gözəl tanımaq olur. Hər bir söz özlüyündə insan mənəviyyatının
güzgüsüdür. Adi bir şəxsin yersiz sözlər işlətməyi, danışmağı
başqalarında şübhələr yaradır, ona qarşı müxtəlif xəyallara düşürlər. “İnci
xanım” şeiri bu baxımdan daha xarakterikdir:

“Bəzən ona böhtan atır bizim acı dillərimiz,
Acıyıram bu ceyrana...tez açılar könül bağı.
Bəzən onun yersiz gülüb, yersiz sözlər danışmağı
Şübhə salır ürəklərə, iştahlanır bir çoxları”.

S.Vurğunun bədii yaradıcılığında toxunduğu bu kimi məsələlər nitq
mədəniyyəti ilə də müəyyən dərəcədə bağlıdır. Şair satirik bir dillə
mənasız, yersiz danışanları, sözü ilə əməli düz gəlməyən “saxta”
insanları ifşa edir:

“Vaxtsız xoruz olub çıxırsan dama,
Səsin gülüş gəlir qanan adama,
Qəlbin çamırlıqdır, çox qırıldama,
Qurbağa səşindən qulaq kar olmaz”.

Şair burada göstərir ki, hərcayı, mənasız, uzun – uzadı danışmaq insan şəxsiyyətini alçaldır, onu hörmətdən salır. Belələrinin nitqini ədib “qurbağa səsinə” bənzədir.

S.Vurğun bədii yaradıcılığında ana dili məsələlərindən də geniş bəhs edir. Belə ki, şair sənətkarlar qarşısında sadə, aydın, təmiz bir dildə, hətta dağda çobanın belə başa düşəcəyi bir dildə yazmağı estetik tələb kimi qoyur. Təsadüfi deyildir ki, “S. Vurğun öz böyüklüyünü əsərlərinin el - oba arasında yayılmasında, uşaq - böyüklü hamının dillər əzbəri olmasında görürdü”(2, s. 17)

“Nədən bu torpağın şirin ləhcəsi
Şairəm deyənə biganə qalsın?
Nədən şeirlərim ağıza düşüb,
Dağların çobanı məni anmasın?”

Prof. İ. Məmmədlinin də doğru olaraq qeyd etdiyi kimi, “S. Vurğun bütün yaradıcılığı boyu dildə süniliyə, qondarma, yersiz sözlərin işlənilməsinə qarşı çıxırdı:

Bəzən qoyulmayı hər söz yerinə,
Şeirimiz oxşayır bir – birinə...
Eyni xatirələr, eyni şəkillər
Xəyala açmayı yeni bir səhər”.

Şair hələ 1931 – ci ildə “Şeir və xaltura” adlı əsərində dildə hər cür süniliyi pisləyərək qəzəblə yazırdı:

“Kəndə, kəndə və kəndə
və yenə də kəndə!
Belə yazdı bəziləri
Şerin başına turp əkəndə...
Sevmədim
Qurama sözlərin
Ansız hərəkətini
və beynimə zorla pərçimlənən
bu sözlərin ləzzətini”

S. Vurğun dilimizin təmizliyini, saflığını, əlvanlığını, ahəngdarlığını qoruyub saxlamağa çalışan şairlərdən idi. O deyirdi ki, artıq bir sözün gəlməsi dilin başına nə qədər oyun açə bilər” (10, s.40).

Doğma ana yurdunun qızgın, alovlu övladı olan S. Vurğunu ana dili məsələləri bütün yaradıcılığı boyu düşündürmüş, dil uğrunda mübarizənin tarixindən müəyyən səhifələri parlaq lövhələrlə əks etdirmişdir. Bu baxımdan “Vaqif” dramında Vaqifin Qacarla qarşılaşdığı səhnə daha maraqlıdır: “Gərək fars dilində yazsın sənətkar” – deyən

yırtıcı, vəhşi, qəlbi və vicdanı qan olan Qacarın tələbinə qarşı məğrur şair üsyankar bir mövqedə dayanır, Azərbaycan xalqının övladı olduğunu və öz xalqına sadıq qalacağını söyləyir:

“Farsın da öz qüdrətli şairləri var,
Nə çoxdur onlarda böyük sənətkar.
Azəri yurdunun oğluyam mən də,
Az – az uydururam, yeri gələndə”.

Realist ədəbiyyatın banilərindən olan Vaqifin ana dilinə doğma münasibəti, məhəbbəti S. Vurğunun “Şairin ölümü”, “Azad ilham” şeirlərində əsil poeziya tələbləri səviyyəsində inikas olunur:

“Gərdi sinəsini o, fars dilinə,
Bağırdı öz dilim, öz şeirim gərək!
Bir dahi can verdi doğma elinə
Üfüqdən –üfüqə qanad gərək” (7, s.18)

Bəzən şairin döyünən ürəyi köksünə sığmır, indi onun öz ana dili də istibdadın pəncəsindən qurtulub azad, müstəqil dövlət dilinə çevrilmişdir. “İyirmi bahar” şeirində şair yazır:

“Xəbər aldım Nizamidən,
Deyir “Xoşbəxt oldu vətən”
Öz sevgilim - ana dilim
Can qurtardı yad əllərdən
Təzə gəldim dünyaya mən” (6, s.57).

Vətənin, elin vurğunu olan böyük şairin nəzərində ana yurdu, ana torpağı xoşbəxtlikdir, çünki onun “öz sevgilim” – deyə obrazlı bir dillə qələmə aldığı Azərbaycan dili yad təsirlərdən xilas olmuşdur.

“Bəsti” poemasında şair Azərbaycan qadınına müraciət edərək yazır:

“Artıq saçlamayır səni qoçular,
Hər yerdə, hər dildə danışmağın var”.

Şair Muğanı, Mili, odlar ölkəsini qarış - qarış gəzdikcə öz şeirlərinin, Vaqifin, Füzulinin şeirlərini doğma ana dilində dinlədikcə fərəhlənir, şairin şeir rübabı daha gur səslənir. Ədib fəxr edir ki, alim də, şair də, dağda çoban da öz mahnısını ana dilində deyir:

“Bir yeni rəng alır Mil də, Muğan da
Bu bayram günündə, bayram elində.
Alim də, şair də, dağda çoban da,
Deyir mahnısını ana dilində” (6, s.209).

“Təbriz gözəli” şeirində böyük sənətkar qanı bir, dili bir olan cənublu qardaş və bacılarının halına acıyır. Bu kədər və nifrət hissləri

“Yandırılmış kitablar”da daha bariz şəkildə əks olunur. Şair İran cəlladlarına xatırladır ki, Azərbaycan xalqı, onun dili məğlub olmamışdır. “Keyxosrovun başını anam Tomris kəsmişdir” – deyərək şair onlara bildirir ki, Koroğlunun, Səttarxanın çələngi indi bizim başımızdadır. Zaman gələr ki, “şəhidlərin qiyam rühü yapışacaq yaxasından”. “Cəllad! Mənim dilimdədir, bayatılar, qoşmalar...” – deyərək şair dilinə xor baxanları, ona “Türkəxər” deyənləri “daş ürəkli, qan içən qurdlar” adlandırır, onları kəskin bir dillə ittiham edir:

“Söylə, sənmi xor baxırsan mənim şeir dilimə?
Qoca Şərqi şöhrətidir Füzulinin qəzəli!
Sənmi “Türkəxər” deyirsən ulusuma, elimə?
Anam Tomris kəsmədimi Keyxosrovun başını?
Nəsillərim qoymayacaq daş üstündə daşını”.

Şair daha sonra “Bakının dastanı” poemasında yazılı abidələrin qorunub saxlanılmasını zəruri sayır, onların mədəniyyət, xüsusilə dilimizin keçmişini öyrənmək üçün böyük əhəmiyyətə malik olduğunu göstərir. Həmçinin, o, qədim tarixə malik olan ana dilimizin qədrini bilməyi, onun saflığını, təmizliyini göz bəbəyi kimi qorumağı gənclərə tövsiyə edir və müqəddəs bir vəzifə kimi tapşırır:

“Mən qəlbimlə, ilhamımla anmaqdayam bu gün sizi,
Əzbər deyir şeirimizi, təmiz bilin dilimizi”.

Dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsi, sənətkarın canlı xalq dilinə əsaslanması və ondan ilham alması kimi məsələlər də şairin bədii yaradıcılığında öz poetik həllini tapmışdır. Şair bildirir ki, incilər, gövhərlər mədəni olan, əsrlər boyu büllurlaşmış xalq yaradıcılığından istifadə etmək daha faydalıdır, çünki aqıl babalar ikicə sözlə böyük mənalar ifadə etmişlər. Sadəliyin özündə mürəkkəblik yaratmaq sənətkardan böyük məharət, istedad tələb edən prinsiplərdir. Aqıl bir çobanın dilindən eşitdiyi:

“Muğan muğan olsa, biri üç eylər...”

Muğan tufan olsa, üçü heç eylər...” kimi qüvvətli aforizmdən sonra şair xalq zəkasının böyüklüyünə heyran qalaraq, oxucusuna belə müraciət edir:

“Oxucum, belədir aqıl babalar,
Bir dastan yaradır ikicə sözlə...
Bu kamal dünyası gülər bir üzlə,
Nəsildən nəsilə keçir yadigar” (7, s.174).

Elə buradaca şair yaradıcılığına nəzər salır, öz sözlərinin yaşayacağına şübhə etmir:

“Lakin o qocanın bayaqkı sözü
Nəsildən – nəsilə yaşayacaqdır”.

Odur ki, şair sənətkardan məhz xalq müdrüklüyü, onun kimi getdikcə öz ziyası ilə aləmə nur saçan qiymətli inçilər, sözlər söyləməyi tələb edir. Bu isə dil ənənələrimizin ən yaxşı cəhətlərini mənimsəmək, klassiklərin dilinə yaradıcı münasibət bəsləməklə həqiqət ola bilər.

M. Qorki yazırdı: “Yazıcılar bu dildən kor - koranə deyil, şüurlu və ağıllı surətdə istifadə etməlidirlər. Aydın, mənalı, dürüst və doğru məfhum ifadə edən sözləri, gözəl və ahəngdar kəlmələri diqqətlə, ehtiyatla seçib işlətməlidirlər”. Göründüyü kimi, hər iki sənətkarın xalq dilinə münasibətdə tələbləri yaxından səsləşir.

Prof. M.C. Paşayev “Bədii dilimiz haqqında” adlı məqaləsində yazır: “Tamamilə xalqdan, danışmaq dilindən alınmış, nədənsə son zamanlara qədər ədəbi dilə, yazıya düşməmiş sözlər bədii əsərlərə gətirilir. Bu cəhətdən S. Vurğunun şeir dili diqqətəlayiqdir. İlk baxışda yazı üçün “bir təhər” görünən “*sayrışmaq, şütümək, kövrək, niskil, sanbal, quzey, güney, ilıq, qəlbi cığal*” kimi sözləri indi hamı başa düşür, işlədir. Eldən gələn bu sözlər bədii əsərdə özünə vətəndaşlıq hüququ qazandıqca Azərbaycan dilinin gözəlliklərini ədəbiyyata gətirir” (4, s. 6). Bu cəhət S. Vurğunun yaradıcılığında duyulmaqdadır və bu gözəl ənənəni şair bədii dillə belə ifadə edir:

“Muğan” dastanında əks olunmadı,
O yerdə gördüyüm gözəl bir səhnə,
Sonralar bildim ki, “ilgım”dır adı,
Düşsün şeirimizin söz xəzinəsinə”.

“S. Vurğun xalq dilində işlədilən bir sıra söz və ifadələri bədii dilimizə gətirir, onu zənginləşdirirdi: *küsənmək, hayqırmaq, tamarzı, sayrışan, sağalmaq, güvənmək, ayağı sayalı, dələmə, gözləmə (sevgilisi, gözaltı elədiyi), ilgım, qaqqıldamaq, gümüldənmək, cilvələnmək, xınalanmaq, qımıldanmaq, qıymamaq* (Döyünməsin qoy ürəklər; Qıymayıram onlara mən dolaylar (Dolaylarda bahar çağı; Bir doyunca gəzdim, dağlar!) və s.

“Muğan” dastanında əks olunmadı
O yerdə gördüyüm gözəl bir səhnə;
Sonralar bildim ki, “ilgımdır” adı,
Düşsün şeirimizin söz xəzinəsinə!
...Bizim Əmirxan da ilgımlar kimi
Gah gözə görünür, gah qaçır gözdən”

“İlgım” sözünü bizim dilimizə gətirən şair onu elə növbəti səhifədəcə həm də gözəl bir müqayisə kimi işlədir” (10, s. 42).

Şair həm də göstərir ki, sözün lüğət tərkibinə daxil olması, bilavasitə məfhumun gündəlik həyata, məişətə daxil olması ilə əlaqədardır. Ümumiyyətlə, şair bədii yaradıcılığında daha geniş, rəngarəng fikirlər irəli sürür ki, bunların çoxu publisistik yaradıcılığında da bu və ya digər şəkildə təkrar olunur. Lakin buna baxmayaraq, S.Vurğunun publisistikası elmilik baxımından daha çox əhəmiyyətlidir və dilçiliklə bağlı geniş, dəyərli mülahizələr irəli sürülür.

S. Vurğun öz şeirində, sənətində, bir də böyük məhəbbətlə sevdiyi Azərbaycanımızın, xalqımızın qəlbində yaşayır və dünya durduqca yaşayacaqdır. O, "...mənsub olduğu xalqın bədii düşüncə tarixində xüsusi mövqe tutan bir sənətkardır" (M.Cəfər). "S.Vurğun həmişə böyük ideallar, böyük duyğular və arzularla yaşamış və sənətini də bu idealların tərənnümünə həsr etmişdir" (B. Vahabzadə).

"Bu böyük sənətkar sağlığında əfsanələşmişdir, əfsanəvi – tarixi şəxsiyyətə çevrilmişdir. Xalqın hafizəsində onun reallığı ilə xəyali obrazı bir vəhdət halında birləşmiş, o, dastan qəhrəmanı olmuş, aşuqların sazlarında səslənmiş, haqqında neçə - neçə şeirlər yazılmışdır" (9, s. 183).

M. Hüseyinin təbirincə desək, "Nizami, Füzuli, Vaqif və Sabir kimi sənətkarların adı ilə şöhrət tapmış Azərbaycan şeirinin tarixində S. Vurğunun özünəməxsus görkəmli yeri vardır. O çoxdan bəri bütün ölkəmizdə istedadlı bir xalq şairi kimi tanınmaqda və sevilməkdədir" (9, s. 183).

Bütün bu söylənilənlərə əsasən onu deyə bilərik ki, S. Vurğun təkcə bir şair, dramaturq, tərcüməçi, publisist, ictimai xadim deyildir, o həm də bir dilçidir. O, dil məsələləri ilə, daha geniş mənada desək, dilçilik elmi ilə müntəzəm məşğul olmasa da, bu elmin ən mühüm sirlərini, problemlərini dərinlən mənimsəmiş, qarşıya çıxan və həll olunacaq hər bir məsələni vaxtında görmüş, onun həyata keçirilməsində böyük rol oynamışdır. Vurğunun dil məsələlərinə dair apardığı mübarizə böyük və tarixi əhəmiyyətə malik olmaqla bərabər, dilçilik elmimizin inkişafına, bədii dilin, yazıçılıq və sənətkarlıq mədəniyyətinin yüksəlməsinə, ümumxalq canlı danışq dilinin və ədəbi dilin təkamülünə, tərəqqisinə əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir. Öz mülahizələrində daha çox təcrübəyə əsaslanmış, odur ki, şairin nəzəri fikirləri ilə əməli işi vəhdət təşkil etmişdir, biri digərini tamamlamış, əməli işindəki bu və ya digər xüsusiyyətlərini isə nəzəri görüşləri təsdiq etmişdir.

S. Vurğun bir sənətkar kimi daima bədii ədəbiyyatın materialı olan dilə doğma münasibət bəsləmiş, onu ədəbiyyatın, yazıçı sənətkarlığının ən ümdə məsələlərindən biri saymışdır. Şair "Böyük sənət əsərləri" adlı məqaləsində bu xüsusda yazırdı: "Ədəbi müzakirələrimizin əsas

məsələlərindən biri də dil, üslub tərz, ifadə, qısa desək yazıçılıq mədəniyyəti, sənətkarlıq mədəniyyəti uğrunda mübarizəmiz olmalıdır” (6, s. 82).

Beləliklə, S.Vurğun dilçilik elminin inkişafına daima nəzarət etmiş, öz faydalı tövsiyə və məsləhətləri ilə bu işi sürətləndirmişdir.

ƏDƏBİYYAT:

1. C. Abdullayev. S. Vurğunun poetikası. Bakı: “Gənclik”, 1976
2. X. Cabbarov. Sənətkar və söz. Bakı: “Azərnəşr”, 1976
3. M. Cəfər. Sənət yollarında. Bakı: “Gənclik”, 1975
4. M. Cəlal. Klassiklər və müasirlər. Bakı: “Azərnəşr”, 1973
5. M. Cəlal. Füzuli sənətkarlığı. Bakı: “ADU”, 1958
6. S. Vurğun. Seçilmiş əsərləri. I cild. Bakı: “Azərnəşr”, 1972
7. S. Vurğun. Seçilmiş əsərləri. II cild. Bakı: “Azərnəşr”, 1976
8. Y. Seyidov, S. Əlizadə. Klassik Azərbaycan şairləri söz haqqında. Bakı: “Gənclik”, 1977
9. Y. Seyidov. Şairin dərdi. Bakı: “Azərbaycan”, 1996.
10. İ. Məmmədli. S.Vurğun haqqında. S. Vurğunun dili. // “Milli Zəka” jurnalı № 4 / 4, Bakı, 2016, s. 36-44.

Исмайлова Тахмина

Проблема языка в художественной работе Самеда Вургуня Резюме

В статье рассматриваются особенности художественного творчества С. Вургуня, а также отношение поэта к слову, проблема родного языка, борьба за чистоту родного языка и другие вопросы.

İsmayilova Tahmina

Language issue in Samed Vurgun's artistic work Summary

The article examines the peculiarities of S. Vurgun's artistic creativity, as well as the attitude of the poet to the word, the mother tongue issue, the struggle for the purity of the mother tongue, and other issues.